

BİLİM-TEKNOLOJİ-YENİLİK EKOSİSTEMİ DERGİSİ

JOURNAL OF SCIENCE-TECHNOLOGY-INNOVATION ECOSYSTEM

E-ISSN : 2757-6140

Cilt | Volume : 6

Sayı | Issue : 2

Yıl | Year : 2025

Çanakkale Kenti Çeperinde Yer Alan Tarihi Çiftliklerin Sürdürülebilirliği Doğrultusunda Bir Araştırma

Erdem Salcan

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Çanakkale, Türkiye

Makale Geçmişi

Geliş: 22/09/2025

Kabul: 22/12/2025

Araştırma Makalesi

Öz: Kırsal mimarlık mirasının korunması, mimarlık disiplininin ele aldığı güncel başlıklar arasında yer almaktadır. Bu kapsamda, Çanakkale kentini çevreleyen kırsal alanda süregelen geleneksel mimari dokunun tanımlanması yönünde, yakın geçmişten günümüze çok sayıda bilimsel araştırma yürütülmüş ve bu araştırmaların sonuçlarına literatürde yer verilmiştir. Çanakkale kentini çevreleyen bölge, geçmişten günümüze bu yörede varlığını sürdürmüş farklı etnik kimliklere sahip toplum kesimlerinin birer ürünü niteliğindeki kırsal mimari miras öğeleri ile bunları kapsayan özgün bir geleneksel dokuya ev sahipliği yapmaktadır. Bölge, Çanakkale kentinin geçmişi boyunca kent merkezi ile çok yönlü ve süreklilik halinde bir etkileşim içinde olmuştur. Bu etkileşimi oluşturan başlıca süreçler, kent halkının, başta tarım ve hayvancılığa dayalı temel besin maddelerinin temini ile yöresel ticarete yön veren ürünlerin üretimidir. Bu yöndeki faaliyetler, uzun yıllar boyunca yörede yer alan çiftlikler aracılığıyla yürütülmüştür. Çalışma kapsamında, bu çiftliklerden günümüze ulaşabilen örneklerin her biri birer kırsal mimari miras ögesi olarak ele alınarak, kuruldukları ve faaliyetlerini sürdürdükleri süreçte geleneksel dokudaki özgün konumları ve günümüzdeki özellikleri, "Mimarlıkta Bağlam Kavramı" ışığında ele alınmıştır. Yapılan tespit ve değerlendirmelerden yararlanılarak, söz konusu çiftliklerin güncel koruma yaklaşımı çerçevesinde gelecek nesillere aktarılması doğrultusunda öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çiftlik, mimarlıkta bağlam, kırsal mimari miras, sürdürülebilirlik

A Research on the Sustainability of Historical Farms Located on the Periphery of Çanakkale City

Abstract: The conservation of rural architectural heritage is among the current topics addressed by the architectural discipline. In this context, numerous scientific studies have been conducted from the recent past to the present to define the traditional architectural texture in the rural area surrounding the City of Çanakkale, and the results of these studies have been included in the literature. The surrounding region of Çanakkale City hosts a large number of rural architectural heritage elements and a unique traditional texture encompassing them, each a product of the different ethnic identities of the society that has existed in this region from past to present. This region has had a multifaceted and continuous interaction with the city center throughout Çanakkale's history. The primary processes that shape this interaction are the provision of basic foodstuffs for the city's population, primarily through agriculture and animal husbandry, and the production of many other products that shape local trade. These activities were carried out for many years through farms located in the region. Within the scope of this study, each surviving example of these farms is considered as a rural architectural heritage element, and their unique position within the traditional fabric during their establishment and operation, as well as their present-day characteristics, are examined in light of the "Concept of Context in Architecture." Making use of the findings and evaluations made, suggestions were made to transfer the farms in question to future generations within the framework of the current protection approach.

Keywords: Farm, context in architecture, rural architectural heritage, sustainability

Article History

Received: 22/09/2025

Accepted: 22/12/2025

Research Article

✉ Correspondence: erdemsalcan@comu.edu.tr

Citation: Salcan, E. (2025). Çanakkale kenti çeperinde yer alan tarihi çiftliklerin sürdürülebilirliği doğrultusunda bir araştırma. *Bilim-Teknoloji-Yenilik Ekosistemi Dergisi*, 6(2), 167-183.

Giriş

Kırsal mimarlık; halk tarafından yapılmış tüm evler ve diğer yapıları kapsar. Seçilen çevrenin olanakları ve elde varolan malzemelerle, çoğunlukla konut sahibi ya da yerel yapı ustaları tarafından geleneksel tekniklerle inşa edilen, halk mimarlığının tüm formları belirli gereksinimleri karşılamaya yönelik olan ve bu gereksinimlerin ardındaki kültürün, yaşam tarzının, ekonomik faaliyetin ve değerlerin izlerini taşıyan bir mimarlık kavramı olarak tanımlanmıştır (Çekül, 2012). Kırsal mimari mirasın ve geleneksel mimari dokunun sürdürülebilirliği, mimarlık disiplininin ele aldığı güncel başlıklar arasındadır. Geleneksel mimari doku, yöreye özgü toplumsal, kültürel ve inanç tercihleri, çeşitli olanaklar ve olanaksızlıklar, iklim ve arazi koşulları, sosyal ve ekonomik koşullar ile ticari faaliyetlerin doğrudan ya da dolaylı ilişki ve etkileşimlerinin mekâna olan yansımaları sonucu ortaya çıkan bir kavramdır. Bu açıdan ele alındığında, herhangi bir yöreye özgü geleneksel mimari dokunun sürdürülebilirliği açısından onu oluşturan ilişkilerin tanımlanması başlıca gereklilikler arasındadır. “Bağlam” ise, geleneksel mimari dokunun şekillenmesinde etkisi olan yöreye özgü ilişki ve etkileşimleri tanımlamak açısından başvurulabilecek elverişli bir kavram olarak öne çıkmaktadır. Bağlam (Context) kelimesi kökünü, Latince’deki “text”, yani örüntüden almaktadır (Isenstadt, 2005). Türkçe’de ise bağlam; “herhangi bir olguda olaylar, durumlar, ilişkiler örgüsü veya bağlantısı; kontekst’e karşılık gelmektedir (TDK, 2025). Bağlam, “bir olayın, ifadenin veya fikrin ortamını oluşturan ve tam olarak anlaşılabilmesi için gerekli koşullar olarak tanımlanmıştır (Oxford Learners Dictionary, 2020).

Bağlam kavramının mimarlık disiplinin ele aldığı başlıklardan biri haline gelmesi, 1950’li yıllara tarihlenmektedir (Gümüş, 2019). Mimarlık alanında bağlam kavramı, kırsal mimari, yerellik, bölgeselcilik gibi kavramların etkisinde kalmış ve bu yönde tanımlamalar getirilmiştir (Alagöz ve Güner, 2022). Bağlam kavramı, ilk olarak 1963 yılında Cornell Üniversitesi’nde yürütülen tartışmalar kapsamında mimarlık pratiğinde yer edinmiştir (Caragonne, 1996). Geçmişten günümüze literatürde mimarlık ve bağlam kavramları arasındaki ilişkiyi tanımlamaya yönelik çok sayıda açıklamaya yer verilmiştir.

Mimarlık ve bağlam kavramları ilişkisi için, “tasarımı etkileyen öteki ile kurulacak ilişki” (Tümer, 1999); her sefere özgü bir “durum tasviri”, hem öznesel hem de tarihsel, kültürel ve toplumsal boyutu olan bir kavram olduğunu (Bilgin, 2001), mimari yapının daima bir bağlamda yer aldığını ve bağlamın yapının yer aldığı çevreye tutunmak için bir araç olduğu (Tschumi, 2005) olarak tanımlamalar getirilmiştir.

Mimarlık ve bağlam ilişkisini disiplinlerarası bir yaklaşımla ele alan tanımlamalara ise, mimari yapının yer aldığı fiziksel doku, zemin ya da kültürel – tarihsel çevreyi oluşturduğu (Johnson, 1994), yapının etrafıyla kurduğu fiziksel ilişkilerin yanı sıra kültürel ve sosyal alanları da içine alan, bunların da alt açılımları olan kavramsal bağlamları da kapsadığı (İnceoğlu ve İnceoğlu, 2004), “olay, ifade veya fikir” niteliğinde bir yapı olduğu ve onu çevreleyen koşullar, inşa edildiği, sosyal, politik, kültürel ve ekonomik çevreden daha belirgin fiziksel ortama kadar uzandığı (Architects Design Partnership, 2007) olarak yer vermek mümkündür.

Mimarlık ve bağlam kavramları açısından için öne çıkan diğer bir yaklaşım ise bu kavramı iki aşamalı olarak ele almaktadır. Bu aşamaların ilki mimari yapının bulunduğu topoğrafya ve koşullar, ikincisini ise daha geniş kapsamda sosyal, kültürel, ekonomik, yasal, tarihi ve yakın çevreye ait tüm doğal, yapay ve diğer fiziksel koşullardır (Bielefeld & El Khouli, 2005: 15-32), (Tigges & Janson, 2014). Bunu destekleyen bir diğer tanımlamada ise bağlam, mimarlık ve bağlam ilişkisi “çok katmanlı bir değerlendirmeyi gerektiren coğrafi, sosyal, tarihi, fiziki, politik, psikolojik, ekonomik, kültürel vb. her verinin özne tarafından bağlam kabul edilebileceği bir “ilişkisel yaklaşımlar bütünü” olarak tanımlanmıştır (Alagöz & Güner, 2022).

Materyal ve Yöntem

Bu çalışmanın ilk aşamasını, Çanakkale kenti ile onu çevreleyen köyler arasında kalan kırsal alanda varlığını sürdürmüş olan çiftliklerin saptanması ve tanımlanması içermektedir. Bu sürece ait çalışmalar, 2 alt başlık dahilinde yürütülmüştür. Bu aşamalardan ilki, yörede faaliyet göstermiş çiftliklerin belirlenmesi ve özgün özelliklerinin ortaya koyulması yönünde yürütülen çalışmaları kapsamaktadır. Bu süreçte, yöreyi ele alan tarihi haritalar, ilgili kurum arşivleri ve literatürde inceleme yürütülmüş, yöre halkı ile bireysel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın ikinci aşaması ise güncel özelliklerinin belirlenmesi yönünde yürütülen çalışmalardır. Bu süreçte, çiftliklerin bulunduğu konumlarda yerinde inceleme, tespit ve belgeleme çalışması yürütülerek, güncel durumları kayıt altına alınmıştır. İlk aşama kapsamında elde edilen materyaller çalışmanın yöntemi doğrultusunda ele alınmış, çeşitli bulgulara ulaşılmış ve bulguların değerlendirilmesiyle sonuç bölümü şekillendirilmiştir. Çalışmanın yöntemini;

Çiftliklerin kuruldukları ve işletildikleri döneme özgü bağlamsal özelliklerin ortaya konulmasına yönelik haritalar oluşturulması ve bu haritalar üzerinden analize yönelik değerlendirmeler yapılması,

Çiftliklerin güncel bağlamsal özelliklerinin ortaya konulmasına yönelik haritalar oluşturulması ve haritalar üzerinden analize yönelik değerlendirmeler yapılması,

Yukarıda yer verilen maddeler kapsamında elde edilen bulguların, çiftliklerin bağlamsal özelliğinde gerçekleşen değişimin tanımlanması doğrultusunda karşılaştırmalı olarak ele alınması,

Elde edilen sonuçlar gözönüne alınarak, çiftliklerin gelecek nesillere aktarılması güncel koruma yaklaşımı çerçevesinde ele alınarak gelecek nesillere aktarılması doğrultusunda öneriler getirilmesi belirlenmektedir.

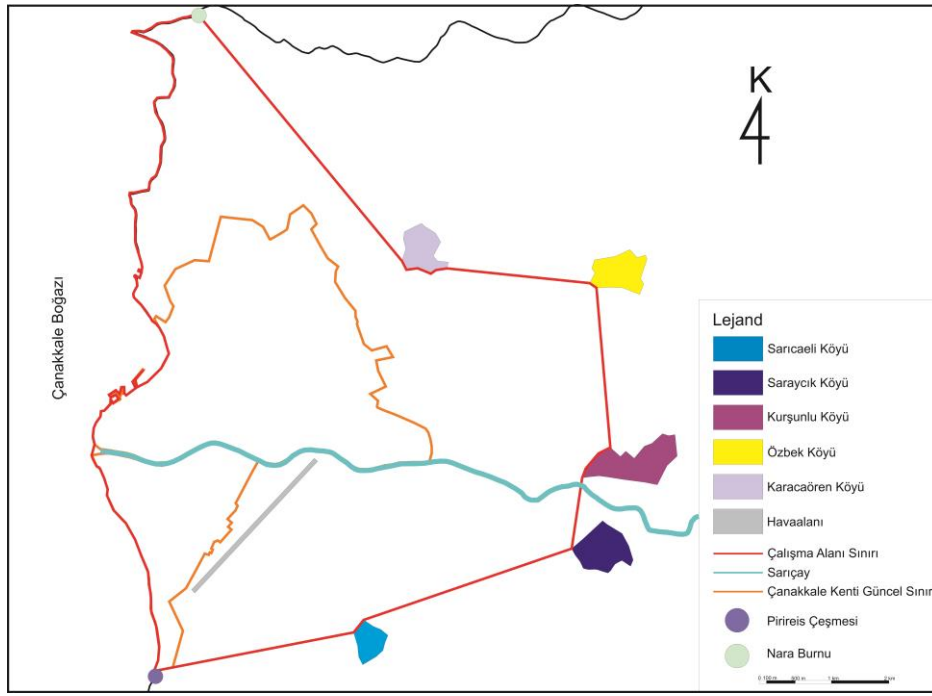
Bulgular ve Tartışma

Çiftlik kelimesinin kökeni Farsça “cuft” tan gelmektedir. Kelime, Türkçeye “çift” olarak geçmiştir. Çift kelimesine “lık” eki eklenerek “çiftlik” kelimesi türemiştir. Kanunnameler, çiftlik kavramının tanımlanması, arazi büyüklükleri ve niteliklerinin belirlenmesi açısından öncelikli belgelerdir (Orhan, 2023). Çiftliklerle ilgili kanunnamelerde, verimli bölgelerdeki arazilerde 60 dönüm, orta seviyelerdeki bölgelerdeki arazilerde 100 dönüm, ve kurak bölgelerdeki arazilerde 150 dönüme kadar “çift”, köylü bu çift içinde bir çift öküz ve üretim alet ve edevatıyla üretim gerçekleştirmesi halinde “çifthane”, mekan da “çiftlik” olarak tanımlanmıştır (Orhan, 2023).

Çiftlik kavramı için getirilen bir diğer açıklama ise, “çift sürüp mahsulat yetiştirmeğe mahsus mahal, bir sahibin tasarrufunda bulunan müteaddid tarlalarla bağ ve orman ve mera ve saire mecmuu ki amele ile veyahut ortaklaşa işleyen ve çiftliğin mahsus hane veya kulübelerinde ikamet eden çiftçiler marifetiyle işlenir” olarak yer verilmiştir (Sami, 2021), (Orhan, 2023). 1858 tarihli Arazi Kanunnamesi’nin 131. maddesinde, çiftlik “halk arasında çiftlik ekilip-biçilmek üzere inşa edilen binalar, tedarik edilen hayvanlar, tohum, çift alet-edevatıyla diğer malzemeleri barındıran arazilerin bulunduğu yer” olarak tanımlanmıştır.

Çiftlikler, Osmanlı Devleti’nin toprak sisteminin temelini oluşturmaktadır. Bu bağlamda çiftlikler, “arazi mülkiyeti açısından ortaya çıkabilecek rekabete bağlı olumsuzluklar karşısında bir kontrol mekanizması oluşturarak toplumsal barışa katkı sağlayan öğeler olarak” değerlendirilmektedir (Orhan, 2023). Mimarlık disiplini açısından ele alındığında çiftlikler; arazideki yerleşimleri, geleneksel yapıları, üretim ve ticaret sürecindeki rolleri ile öne çıkmaktadır. Çiftliklerin, kırsal yaşamdaki yeri göz önüne alındığında geleneksel kırsal doku ile bulunduğu yöredeki bağlam özelliklerini belirleyen başlıca öğeler arasında olduğu değerlendirilmektedir.

Çalışma alanını, Çanakkale Kenti’nin kara (kuzeydoğu, doğu ve güneydoğu yönlerinde) yönündeki sınırı ile, Kent’e bu yönde en yakın konumda yer alan Nara Burnu, Karacaören Köyü, Kurşunlu Köyü, Saraycık Köyü, Özbek Köyü, Sarıcaeli Köyü arasında kalan kırsal alan oluşturmaktadır (Şekil 1). Geçmişten günümüze bu bölgede faaliyet göstermiş olduğu belirlenen ve çalışma kapsamında ele alınan tarihi çiftlikler, Halil Paşa, Cebidelik (Kepenek), Demircioğlu ve Hacı Paşa Çiftliğidir. Çalışmanın izleyen bölümlerinde, yukarıda sıralanan bu çiftliklerin tanımlanması için elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Şekil 1. Çalışma alanına ait harita

Figure 1. Map of the study area.

Halil Paşa Çiftliği

Halil Paşa Çiftliği'ne ait kalıntılar, Çanakkale ile Bursa'yı birbirine bağlayan E-80 Karayolu'ndan Çanakkale – Bursa yönünde ayrılarak Özbek Köyü'ne erişimi sağlayan bağlantı yolu üzerinde yer almaktadır (Şekil 2,3,4 ve 19). (Eren,1994)'de, bir kaynak belirtilmeksizin Özbek Köyü'nün geçmişinin Fatih Sultan Mehmet dönemine kadar uzandığını belirtir. Özbek Köyü'nün geçmişi ile ilgili bir diğer görüş ise, Köy'ün Piri Reis Haritası'nda yer almadığı için en erken XVI. yy. sonrasına tarihlenebileceği belirtilmiştir (Uysal, 2008). Geçmişte bu bölgede, bir çiftliğin varlığına dair bilgi içeren en eski tarihli belge, 1844 yılına tarihlenen bir haritadır (Şekil 2).

Şekil 2. Çanakkale Boğazi ve yakın çevresini ele alan 1844 tarihli bir haritada Halil Paşa Çiftliği'nin konumu

Figure 2. The location of the Halil Paşa Farm on an 1844 map of the Dardanelles and its immediate surroundings

Kaynak/Source: <https://www.davidrumsey.com>, erişim tarihi/access date: 30.11. 2025 22.29.

Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi'nde, Çanakkale Merkez Özbek Köyü Göztepe Mevkii 122 Ada 6 Parselde yer alan çeşme ve arsası olarak tanımlanmaktadır. Günümüzde bu bölgede, oldukça harap durumda bir adet hamam yapısı ile devşirme malzemeler kullanılarak inşa edilmiş geleneksel bir çeşme varlığını sürdürmektedir. Hamam, çeşme ve mezarlığı kapsayan alan, Çanakkale Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 26.10.2016 tarih ve 3299 sayılı kararıyla koruma altına alınmıştır. Halil Paşa Çiftliği'ne ait kalıntıların tespiti ve belgelenmesi doğrultusunda yukarıda yer verilen kalıntıların bulunduğu ve çiftlik arazisi olduğu değerlendirilen alanda bir tespit ve belgeleme çalışması yapılmıştır. Bu kapsamda, çiftliğe ait olduğu öngörülen çeşme, konak hamamı, su kuyusu, öğütme, ezme vb. gibi amaçlar doğrultusunda kullanılmış çeşitli devşirme öğeler, kesin olarak tanımlanamayan bazı mimari kalıntılar ile çiftliğin kiracısı Nazîfzâde Mehmet Necati Bey'in annesi Fatîma Zehra Hanım'a ait mezar ile bu kalıntıları her yönde çevreleyen oldukça yaşlı meşe ağaçlarından oluşan parçalı durumda korunun varlığını sürdürdüğü saptanmıştır¹ (Şekil 3,4,5,6,7). Çeşme ve hamam yapısını çevreleyen arazilerde tarım ve hayvancılık faaliyetleri yoğun şekilde sürmektedir.

Şekil 3. Halil Paşa Çiftliği'nin bulunduğu alanının ve bu alan içinde yer alan kalıntıların kuzeydoğu yönünde panoramik bir görünümü
Figure 3. A panoramic view of the area where Halil Paşa Farm is located and the ruins within this area, towards the northeast
 Kaynak/Source: (Mimar Erdem Salcan Arşivi, 2025)

Şekil 4. Halil Paşa Çiftliği arazisinde tespit edilen kalıntıların konumunu içeren uydu görüntüsü

Figure 4. A satellite image containing the location of the remains identified in the Halil Paşa Farm

Kaynak/Source: Google Earth, 12.02.2025 tarihli uydu görüntüsünden yararlanılarak düzenlenmiştir / This Google Earth image has been edited using satellite imagery date: 12.12.202

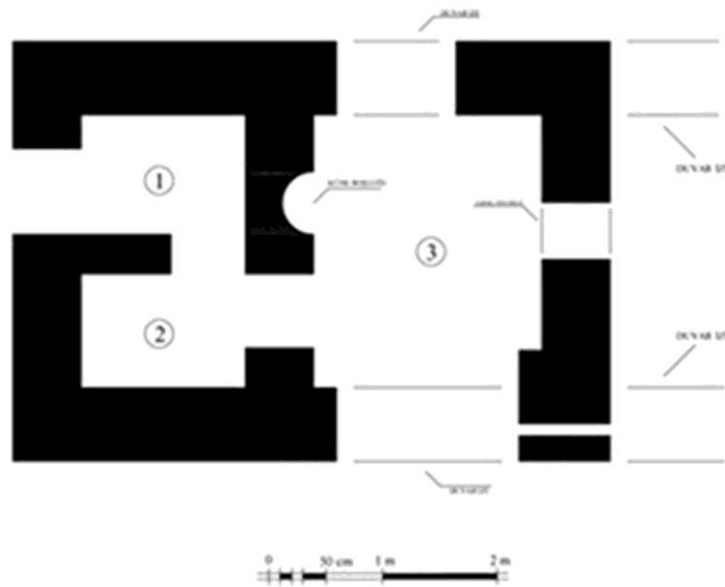
¹ Çalışma kapsamında kaynak belirtilmeyen tüm şekiller, Mimar Erdem Salcan Arşivi'nden alınmıştır.

Hamam yapısı üzerinde yürütülen incelemede, yapının 3 farklı mekânı kesin sınırları ile tanımlanmıştır. Bu mekânlar yanında, izleri saptanan bir diğer kısım ise sarnıçtır. Sarnıca ait duvar kalıntıları, bu kısmın kesin sınırlarını ortaya koymaktan uzaktır. Sarnıç kısmını oluşturan duvarların bir kısmı günümüze ulaşmıştır. Bu mekânlardan, 1 numaralı mekânın soyunmalık, 2 numaralı mekanın ılıkılık, 3 numaralı mekanın sıcaklık ve 4 numara ile belirtilen mekanın ise sarnıç olduğu değerlendirilmektedir (Şekil 5 ve 6). Kapsadığı alan ve plan özellikleri açısından ele alındığında bu hamamın, geçmişte bu noktada yer alan fakat günümüze ulaşamayan bir konağa ait müstemilat hamamı olduğu değerlendirilmektedir.

Şekil 5. Hamam yapısına ait kalıntıların genel görünüm, 2025

Figure 5. General view of the remains of the bath building, 2025

Şekil 6. Hamamın planı, 2025

Figure 6. Plan of the bath, 2025

Hamam yapısında soyunmalık (1 numaralı mekan), ılıkılık (2 numaralı mekan) ve sıcaklık (3 numaralı mekan) bulunmaktadır (Şekil 6).Soyunmalık yapının kuzey kısmında yer almaktadır ve yaklaşık 143 x 105 cm ölçülerinde bir alanı kapsamaktadır (Şekil 5 ve 6).Mekânın üst örtüsü, tonozdur (Şekil 5).Soyunmalığı çevreleyen beden duvarları üzerinde biri kuzey yönünde dış mekâna açılan diğeri güney yönünde sıcaklığa açılan 2 adet kapı bulunmaktadır (Şekil 6).Ana binadan hamama erişimin kuzey yönündeki beden duvarı üzerinde yer alan kapı ile sağlandığı değerlendirilmektedir.Soyunmalığa ait duvarların iç yüzeyleri horasan harcı ile sıvalıdır.Yapı bütününde ılıkılık (2 numaralı mekân), soğukluk ve sıcaklığı birbirine bağlayan bir konumda yer almaktadır.ılıkılık, 143 cm x 100 cm ölçülerinde bir alanı kapsamaktadır.ılıkılığın üst örtüsü, tonoz örtüdür. Yapının tüm duvarlarının kalınlığı 60 cm dir (Şekil 6). Yapının yüksekliği 357 cm olarak saptanmıştır.

Sıcaklık (3 numaralı mekân), yapının güney kısmında yer almaktadır, 200 cm x 240 cm ölçülerinde bir alanı kapsamaktadır (Şekil 6).Sıcaklık kısmında doğu ve batı beden duvarları temel seviyesine kadar yok olmuştur (Şekil 5 ve 6).ılıkılıktan sıcaklığa geçiş 65 cm genişliğinde bir kapı ile sağlanmaktadır.Sıcaklığın zemin döşemesi, tümüyle yok olmuştur.Sıcaklık içinde olması öngörülen kurna ve ayna taşı gibi öğelerin hiçbiri günümüze ulaşmamıştır.Sıcaklığın üst örtüsü, beden duvarlarıyla geçişin Türk üçgenleriyle sağlandığı harman tuğlası ve harçla inşa edilmiş tek bir kubbeden oluşmaktadır.Geçmişte kubbenin üzerini kapladığı öngörülen kiremit örtü, fil gözleri, ve toprak tabaka tümüyle yok olmuştur.Kubbe üzerinde, iç mekânın aydınlatılması için 4 adet fil gözüne yer verilmiştir.Sıcaklığın güney yönündeki beden duvarı üzerinde bulunan yaklaşık 28 cm genişliğindeki boşluğun sıcaklıktan hemen bitişiğinde yer alan su deposuna açılan bir boşluk bulunmaktadır (Şekil 5 ve 6).Sıcaklık ile ılıkılığı ayıran duvarın sıcaklığa bakan yüzeyinde 55 cm genişliğinde, 27.5 cm derinliğinde, yerden tavana kadar uzanan külhan ısısının tüm yapı bütününe dağıtılmasını sağlayan künk kanalının yerleştirilmesi amacıyla oluşturulduğu değerlendirilen bir girinti yer almaktadır (Şekil 5).

Çeşme, hamamın yaklaşık 5 m güneyinde yer almaktadır. Yapı, 2 kısımdan oluşmaktadır. Bu kısımların ilki, özgün olarak tanımlanan ayna duvarı, yalak ve önündeki zeminden oluşan kısım, diğeri ise yakın geçmişte özgün kısma güney yönünde bitişik olarak eklenmiş olan betonarme yalak. Çeşme, kabayonu taşlar ve harman tuğlası kullanılarak inşa edilmiş bir ayna duvarı önünde Roma dönemine tarihlenen girlandlı bir lahitin devşirme malzeme olarak kullanıldığı birinci yalak ile güney yönünde bitişik, yine kabayonu taşlar kullanılarak inşa edilmiş toplamda 4 bölümlü bir diğer yalak. Çeşmenin önünde, kabayonu ve devşirme parçalar ile 1 adet devşirme sütun kasnağı kullanılarak oluşturulmuş bir zemin döşemesi bulunmaktadır. Yapı, özgünlüğünü korumuştur. Bununla birlikte ayna duvarının bazı kısımlarında çimento harcı kullanılarak derz tamiri yapıldığı ve yalağın betondan imal edilen öğelerle uzatılmış olduğu saptanmıştır. Çeşme günümüzde, özellikle yakın çevrede yaşayanlar tarafından yoğun şekilde kullanılmaktadır (Şekil 7).

Şekil 7. Çeşmenin genel görünümü, 2025.

Figure 7. General view of the fountain, 2025

Cebidelik (Kepenek) Çiftliği

Çiftlik, Cebidelik Mehmed Efendi tarafından 20. yy. başlarında kurulmuştur. Cebidelik Mehmed Efendi; 14 Ekim 1923 – 31 Aralık 1923 tarihleri arasında Çanakkale Belediye Başkanı olarak görev yapmıştır (<https://www.canakkale.bel.tr/tr/sayfa/1124-belediye-tarihi>, erişim tarihi: 03.11.2025). Çiftlik, Çanakkale kent merkezinin 5 km kuzeyinde yer almaktadır. Çiftliğin arazisi, kentin güncel sınırlarının Karacaören Köyü ile arasında yer alan tarım arazileriyle kesiştiği ve günümüzde Karacaören Ovası olarak tanımlanan alanı kapsamaktadır (Şekil 18). Çiftlik, Cebidelik Mehmed Efendi'nin vefatı sonrasında oğlu Süleyman Sami Kepenek tarafından işletilmeye devam etmiş ve bu tarihten itibaren “Kepenek Çiftliği” adıyla anılmaya başlamıştır. Süleyman Sami Kepenek ise, Çanakkale ve Biga Belediye Başkanı, Aydın, İstanbul, Sivas ve Kars Valiliği görevlerini yürütmüştür (<https://www.istanbul.gov.tr/kaynak>, erişim tarihi: 10.12.2025). Tespit ve belgeleme çalışması kapsamında, çiftlik arazisi içerisinde biri çoban evi olmak üzere 2 adet konut, 2 adet hayvan damı, 1 adet çiftlik giriş kapısı, 1 adet çeşme ile 1 adet su kuyusu kullanım dışı olarak varlığını sürdürdüğü saptanmıştır (Şekil 8, 9, 10 ve 11).

Şekil 8. Çoban evinden görünüm, 2025.

Figure 8. View from the shepherd's house, 2025

Çiftliğin varisi Zeynep Künelgin Akbaş ile yapılan 3.11.2025 tarihli görüşmede, geçmişte çiftlik arazisi içerisinde çiftlik sahiplerine ait bir konağın yer aldığı fakat zaman içerisinde bakımsızlık vb. nedenlerle harabeye dönen bu konağın kalıntıları tarımsal faaliyetler kapsamında tarım arazisi oluşturmak için ortadan kaldırıldığı öğrenilmiştir (Şekil 10) (Zeynep Künelgin Akbaş ile yapılan 3.11.2025 tarihli görüşme notları, 2025). Bu konağın da tıpkı, Halil Paşa Çiftliği'ndeki gibi bir konak hamamına sahip olduğu bilinmektedir. Bu hamama ait bir adet kurna parçasından başka herhangi bir kalıntı günümüze ulaşmamıştır. Çiftliğin günümüze ulaşmayan su dolabı, hamam, konak gibi öğelerine ait yalak, dibek taşı, hela taşı niteliğinde çeşitli öğeler de çiftlik arazisi içerisinde çeşitli konumlarda varlığını sürdürmektedir (Şekil 9 ve 10).

Şekil 9. Çiftlik arazisinde tespit edilen bir dibek taşı ve konağın hamamına ait kurna taşı parçası, 2025

Figure 9. A well ring and a piece of basin stone from the mansion's bath found in the farm land, 2025

Şekil 10. Cebidelik (Kepenek) Çiftliği arazisi içerisinde yer alan yapıların ve çiftliğe ait diğer öğelerin konumları

Figure 10. Locations of buildings and other farm items located on the Cebidelik (Kepenek) Farm Land

Kaynak/Source: Google Earth, 15.02.2025 tarihli uydu görüntüsünden yararlanılarak düzenlenmiştir / This Google Earth image has been edited using satellite imagery date: 12.12.2025

Çiftliğin mülkiyeti günümüzde, Cebidelik Mehmed Efendi'nin torunlarına aittir. Çiftlik arazisinin büyük bir kısmı icar yoluyla başka kullanıcılara kiralanmakta, arazideki tarım ve hayvancılık üretimi bu şekilde sürdürülmektedir. Çiftlik arazisinde bir yapılaşma olmamıştır. Bununla birlikte, Çanakkale kentinin Esenler Mahallesi'nde görülen yoğun yapılaşma çiftlik sınırına dayanmıştır (Şekil 10,11 ve 18).

Şekil 11. Cebidelik (Kepenek) Çiftliğine ait hayvan damları ve çiftliğin yakın çevresinde süregelen yoğun yapılaşmadan görünüm, 2025

Figure 11. A view of the animal barns of Cebidelik (Kepenek) Farm and the ongoing dense construction in the immediate vicinity of the farm, 2025

Demircioğlu Çiftliği

Demircioğlu Çiftliği, Çanakkale kent merkezinin 1 km kuzeydoğusunda yer almaktadır. Çiftlik inşa edildiği ve faaliyete geçtiği dönemde, Kent Merkezi ile kırsal alan arasında sınır oluşturan bir noktada yer konumlanmıştır (Şekil. 12 ve 18). Çiftlik, 20. yy. başında, yerel bir tüccar olan Nazmi Demircioğlu tarafından kurulmuş ve işletilmiştir. Nazmi Demircioğlu, 1939 – 1941 yılları arasında Çanakkale Belediye Başkanlığı görevini yürütmüştür (<https://www.canakkale.bel.tr/tr/sayfa/1124-belediye-tarihi>, erişim tarihi: 03.11.2025). Nazmi Demircioğlu'nun vefatından sonra çiftliğin işletmesi, varisleri Bahattin ve Huriye Demircioğlu tarafından 1980'li yıllara kadar sürdürülmüştür.

Şekil 12. Demircioğlu Çiftliği arazisi ve yakın çevresinin, 1970 yılına tarihlenen bir hava fotoğrafı (kırmızı daire ile gösterilen)

Figure 12. An aerial photograph of the Demircioğlu Farm and its surroundings (shown with red circle) dated 1970

Kaynak/Source: Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi, 2025 / General Directorate of Land Registry and Cadastre Archive, 2025

Demircioğlu Çiftliği, özgün haliyle arazinin güneybatı köşesinde bir konak, doğu sınırına bitişik barakalar ile bunların arasında yer alan tarım arazisinden oluşan küçük boyutlu bir çiftlik niteliğindedir. Demircioğlu Çiftliği'nde çalışan bahçevan olarak görev yapmış Nazım Eker'in kızı Emine Aygül ile yapılan 10.11.2025 tarihli görüşmede, çiftlikte yöreye özgü meyve ve sebzelerin üretildiği öğrenilmiştir (Emine Aygül ile yapılan 10.11.2025 tarihli görüşme notları, 2025). Demircioğlu Çiftliği'nin arazisinde özellikle 1970 'li yıllarda başlayan kapsamlı bir yapılaşma olmuştur. Çiftliğin bulunduğu bölge günümüzde, tümüyle Çanakkale kent sınırları içerisinde kalmıştır. Demircioğlu Çiftliği'nden günümüze ulaşan tek yapı, 19 ada 44 parselde yer alan, 2. grup taşınmaz kültür varlığı niteliğindeki 2 katlı kargir konak yapısıdır. Bu konak, Edirne Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 5.12.1996 tarih ve 3009 sayılı kararıyla "2. grup korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı" olarak koruma altına alınmıştır. Bu yapı, uzun yıllar bakımsız şekilde depo, işlik vb. amaçlar doğrultusunda kullanılmıştır. Yapı, yakın geçmişte onarılmış ve günümüzde bir diş tedavisi kliniği olarak hizmet vermektedir (Şekil 13).

Şekil 13. Demircioğlu Çiftliği'ne ait konak yapısının güncel bir görünümü, 2025

Figure 13. A current view of the mansion building belonging to Demircioğlu Farm, 2025

Hacı Paşa Çiftliği

Hacı Paşa Çiftliği, 1907 ile 1908 yılları arasında “Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanı” (Boğaz Komutanı) olarak görev yapmış olan Ferik (Tümgeneral) El - Hac Mehmed Paşa tarafından kurulmuştur. Çiftlik, Çanakkale Kenti’nin güneydoğusunda, Çanakkale Boğazı’na paralel uzanan bir tepenin batı yamacında ve irili ufaklı derelerin kesişimi niteliğindeki bir konumda inşa edilmiştir (Şekil 14, 15,16 ve 18).

Hacı Paşa Çiftliği, Çanakkale Savaşı sürecinde, Müstahkem Mevki Komutanı Cevat (Çobanlı) Paşa tarafından yönetilen bir komuta merkezi olarak kullanılmıştır (Esenkaya, 2016) (Şekil 14 ve 15). Türk resim sanatının asker ressamı ekolü’nün önde gelen isimlerinden biri olan Mehmet Ali Laga bazı resimlerinde Çanakkale Savaşı sürecinde karargah olarak kullanılmakta olan bu çiftliği ele almıştır (Yıldırım ve ark., 2015). Bu resimler, çiftliğin 1915 ile 1917 yılları arasındaki durumunu ortaya koyan belgeler niteliğindedir. Bu resimlerden yararlanılarak çiftlikte, yamaca paralel uzanan bir akarsuyun etrafında konumlanmış çok sayıda tek katlı kargir bina ile bu dereler üzerinde irili ufaklı köprülere yer verilmiştir (Şekil 15). Çiftliğe ait yapıların bulunduğu alan günümüzde, tümüyle yabani otlarla ve ağaçlarla kaplanmıştır. Bu durum, arazideki kalıntıları incelemede engel oluşturmaktadır (Şekil 16 ve 17).

Şekil 14. Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanı Cevat (Çobanlı) Paşa ve maiyetindeki askeri personelin Hacı Paşa Çiftliği’ndeki karargahta çekilmiş bir fotoğrafı.

Figure 14. A photograph of the Çanakkale Fortified Area Commander Cevat (Çobanlı) Paşa and his entourage of military personnel taken at the headquarters at Hacı Paşa Farm

Kaynak/Source: <https://www.troaskulturota.com/rota/cevatpasa-etabi/>, erişim tarihi/access date: 20.10.2025 12.15).

Şekil 15. Ressam Mehmet Ali Laga’nın “Cevat Paşa Hazretlerinin Karargahı” olarak isimlendirdiği ve Hacı Paşa Çiftliği’ni Konu Edindiği 14 Şubat 1917 tarihli bir karakalem resim çalışması

Figure 15. A pencil drawing by the painter Mehmet Ali Laga, dated February 14, 1917, which he named "Headquarters of Her Excellency Cevat Paşa" and which depicts the Hacı Paşa Farm

Kaynak/Source: (Yıldırım ve ark., 2015).

Şekil 16. Hacı Paşa Çiftliği arazisinde süregelen yapılaşmaya dair güncel bir fotoğraf, 2025
Figure 16. A current photo of the ongoing construction on the Hacı Paşa Farmland, 2025

Çiftliğin merkezi niteliğindeki alan günümüzde yeşil alan niteliğindedir ve rekreasyonel amaçlar doğrultusunda kullanılmaktadır. Bu alan, yakın geçmişte bu bölgede inşa edilmiş apartman ve konutlarla yoğun şekilde çevrelenmiştir (Şekil 16 ve 17).

Şekil 17. Hacı Paşa Çiftliği'ne ait kalıntıların bulunduğu alan ve yakın çevresine ait güncel durumu ortaya koyan bir uydu görüntüsü
Figure 17. A satellite image showing the current situation of the area where the ruins of The Hacı Paşa Farm are located and its immediate surroundings

Kaynak/Source: Google Earth 15.02.2025 tarihli uydu görüntüsünden yararlanılarak düzenlenmiştir / This Google Earth image has been edited using satellite imagery date: 15.12.2025

Çiftlik arazisinin büyük bir kısmı günümüzde, Çanakkale'nin 1990'lı yıllardan günümüze yerleşmenin güneydoğu yönünde gelişim gösteren kesimi ile Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Terzioğlu Yerleşkesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Çanakkale Savaşı sürecinde muharebelerin, çiftlik arazisi içerisinde oluşturulmuş olan bir rasat mevkiinden izlendiği ve yönetildiği belirtilmektedir (Öztürk & Nemutlu, 2016). Yakın geçmişte Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi tarafından bu bölgenin Çanakkale Savaşı sürecinde oynadığı rolü hatırlatmak amacıyla bu noktada bir mekansal düzenleme yapılmıştır (Şekil 18).

Çiftliklerin kurulduğu ve işletildiği tarihten günümüze kadar olan süreçte, yer aldıkları çevre ile olan bağlamsal ilişkisi açısından kapsamlı bir değişim gerçekleşmiştir. Çalışma kapsamında, bu değişimin niteliğinin ortaya konulmasına katkı sağlayabileceği öngörülen bazı değerlendirmeler yapılmıştır. Bu değerlendirmeler; “çiftliklerin özgün bağlam özelliklerine yönelik değerlendirmeler” ve “çiftliklerin güncel bağlam özelliklerine yönelik değerlendirmeler” olmak üzere 2 başlık altında derlenmiştir.

Çiftliklerin Özgün Bağlamsal Özelliklerine Yönelik Değerlendirmeler

Çiftlikler, kentin yakın çevresinde yer alan köylerden bağımsız olarak, bu köylerle (Karacaören, Özbek ve Sarıcaeli, Kurşunlu ve Saraycık Köyleri) kent merkezi arasında yer alan ovada ya da yamaçlarda konumlanmıştır. Çiftlikler, Osmanlı İmparatorluğu ya da Cumhuriyet Döneminde paşa, vali ve belediye başkanı gibi yörenin kamu otoritesi ile doğrudan ilişkili kişileri tarafından kurulmuştur. Bu durum, devlet otoritesinin Çanakkale kentini çevreleyen kırsal alanın kullanılmasına yönelik bilinçli bir yaklaşım olarak nitelenebilir.

Çiftliklerin başlıca kuruluş amacı, Çanakkale halkının gereksinim duyduğu tarım ve hayvancılığa dayalı temel besin maddelerinin üretimidir. Bunun dışında, Cebidelik ve Halil Paşa Çiftliği’nde dış ticaret faaliyetleri kapsamında gereksinim duyulan meşe palamutu üretimi gerçekleştirilmiştir. Yörede üretilen meşe palamutu, İngiltere ve Amerika’da boya sanayinde olarak kullanılmak üzere ihraç edilmiştir. Bu süreçte yürütülen meşe palamutu ticareti, 1950’li yıllara kadar yörenin başta gelen gelir kaynakları arasında yer almıştır. Halil Paşa ve Cebidelik Çiftlikleri ise meşe palamutu üretiminin yürütüldüğü çiftliklerdir. Bu çiftliklerin ürettikleri meşe palamutu, kentin merkezinde Sarıçay’ın kuzey yönündeki kıyısında Musevi asıllı tüccarlara ait palamut depolarında biriktirilmiştir (Şekil 18 ve 19).

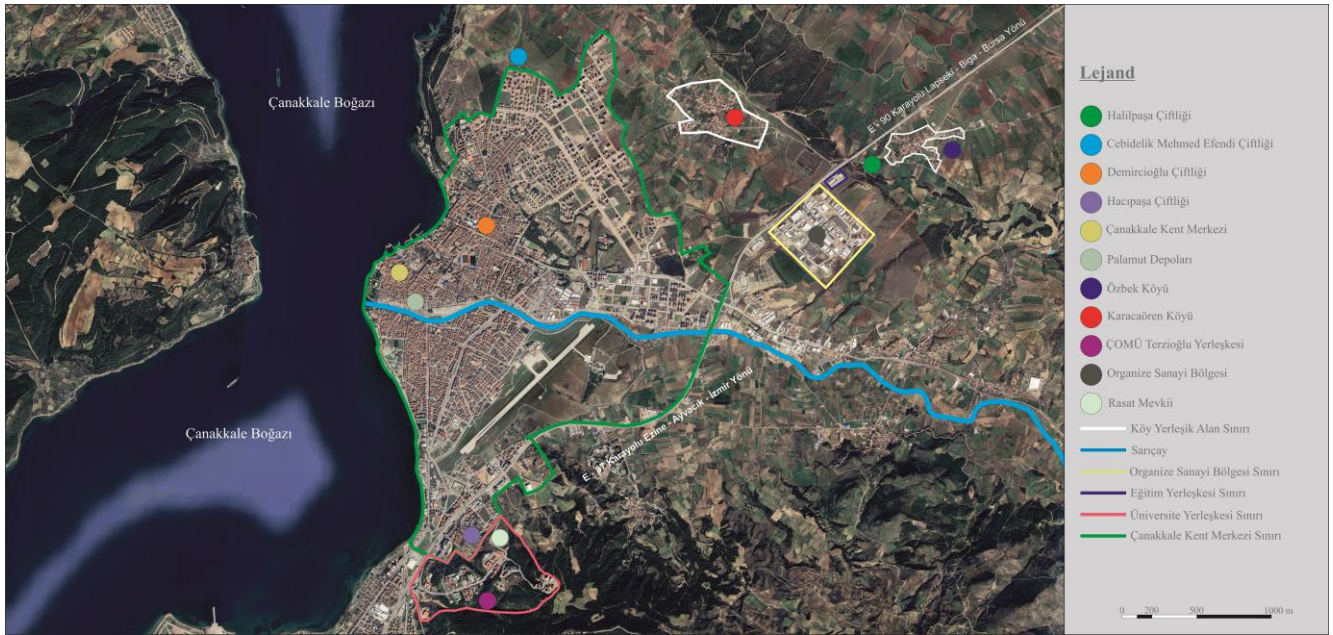
Çiftlikler, bir akarsu veya tatlı su kaynağına yakın konumda ve bunları arazileri içerisinde kapsayacak şekilde kurulmuştur. Bu su kaynaklarının, çiftliklerde yürütülen faaliyetler kapsamında etkin olarak kullanılması ile kontrol ve güvenliklerinin sağlandığı değerlendirilebilir. Çiftlikler, kenti çevreleyen kırsal alanın farklı yönlerinde (kuzey, kuzeydoğu, doğu ve güneydoğu yönünde) ve farklı konumlarda kurulmuştur. Bunun, kenti çevreleyen arazinin etkin kullanımı, bu bölgede güvenliğin sağlanması ve yakın çevrede yer alan diğer yerleşmelere uzanan ulaşım akslarının kontrolü yönündeki kaygıların bir sonucu olarak değerlendirilebilir (Şekil 18).

Hacı Paşa Çiftliği, Çanakkale Boğazı’nın savunmasında önemli bir yeri olan Anadolu Hamidiye Tabyası, Osmanlı Donanması’nın içme suyu ihtiyacını karşıladığı Piri Reis Çeşmesi’ne yakın ve hakim bir konumda yer almaktadır. Çiftliğin kurucusu El Hac Mehmed Paşa’nın bölgede yürüttüğü önemli görevi ile çiftliğin konumu dikkate alındığında, çiftliğin kuruluş sürecinde yukarıda belirtilen ve askeri açıdan stratejik önemi olan bu öğelerin kontrolü yönünde bir yaklaşım benimsendiği değerlendirilmektedir (Şekil 18).

Halil Paşa, Cebidelik ve Demircioğlu Çiftlikleri, kent merkezini çevreleyen Karacaören Ovası ve Özbek Ovası’nda yer almaktadır. Hacı Paşa Çiftliği ise bunlardan farklı olarak, Çanakkale Boğazı’na paralel uzanan bir yükseltinin denize bakan dik eğimli yamacında yer almaktadır. Bu açıdan ele alındığında, Halil Paşa, Cebidelik ve Demircioğlu Çiftliği’ni “Ova Çiftliği”, Hacı Paşa Çiftliği’nin ise bir “Dağ Çiftliği” olarak değerlendirilebilir.

I. Dünya Savaşı (1914 – 1918) kapsamında bu bölgede süregelen Çanakkale Savaşı, çiftlikleri doğrudan etkilemiştir. Bu süreçte süregelen bombardımanlar nedeniyle Çanakkale’de yaşayan sivil halk kent merkezinden uzaklaştırılarak Özbek Köyü ve Halil Paşa Çiftliği arazisine yerleştirilmiş, Cebidelik Çiftliği ise işgal döneminde İngiliz Ordusu’na bağlı Hintli ve Senegalli askerlerden oluşan birliklerin yerleştirildiği bir kışla haline getirilmiştir. Bu süreç, çiftliğin özgün nitelikleri açısından kapsamlı değişime neden olmuştur (Zeynep Künelin Akbaş ile yapılan bireysel görüşme notları, 2025),

Çiftlikler, yörede yer alan kent merkezi, köyler, palamut depoları, ticari alanlar, askeri tesisler, tarım arazileri, meralar ve ulaşım aksları gibi öğelerle birlikte ele alındığında yörenin belirli bir döneminin bağlamsal çerçevesini oluşturmuştur. Çiftlikler, gıda üretimi ve yöresel ticarete olan katkılarının yanı sıra yörede gerçekleşen Çanakkale Savaşı sırasında üstlendikleri tarihsel roller göz önüne alındığında, yörenin mekansal ve tarihsel bağlamını belirleyen başlıca öğeler olduğu değerlendirilebilir.

Şekil 18. Çiftliklerin, Çanakkale kenti ve yakın çevrede yer alan diğer öğelerle olan güncel mekânsal ilişkisini ortaya koyan bir uydu görüntüsü

Figure 18. A satellite image showing the current spatial relationship of the farms with other elements in the Çanakkale City and the immediate surroundings

Kaynak/Source: Google Earth 15.02.2025 tarihli uydu görüntüsünden yararlanılarak düzenlenmiştir / This Google Earth image has been edited using satellite imagery date: 15.12.2025

Şekil 19. Çanakkale kent merkezi'nde yer alan meşe palamutu depolarından görünüm.

Figure 19. View of the acorn warehouses in Çanakkale city center.

Kaynak/Source: <https://www.canakkalebienali.com>, erişim tarihi/access date: 25.10.2025 13.23

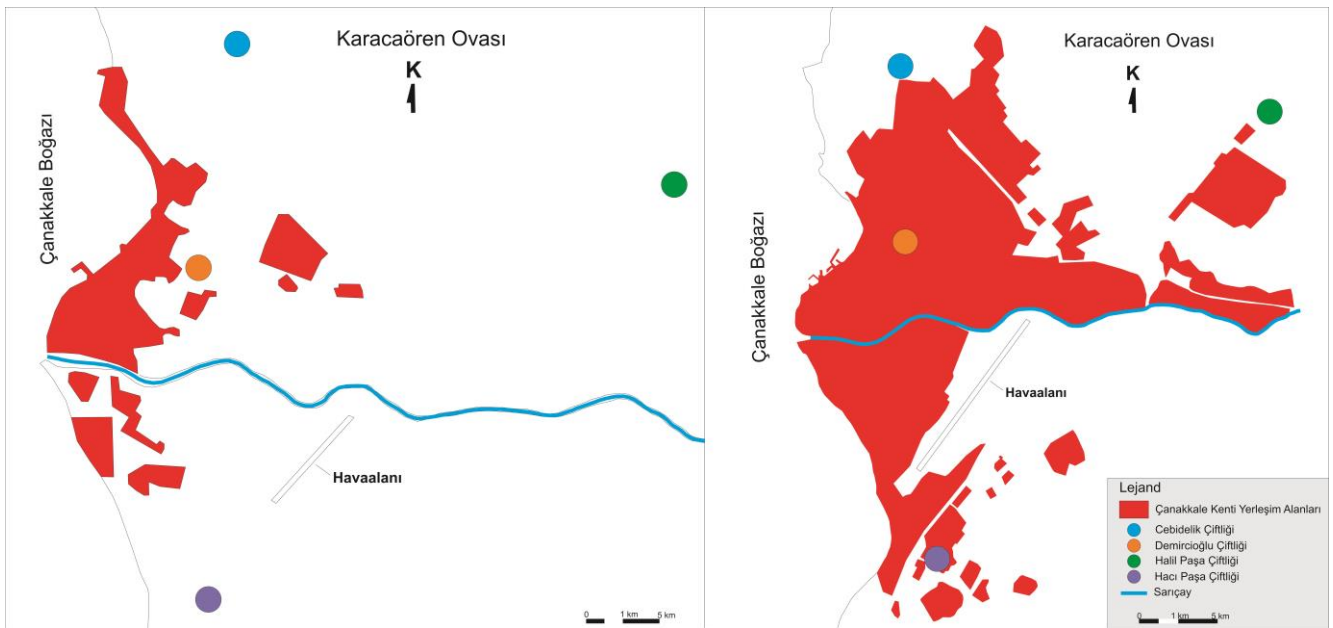
Güncel Bağlama Yönelik Değerlendirmeler

Çalışma kapsamında ele alınan çiftliklerin kurulduklarından günümüze kadar olan süreçte, özgün bağlamsal özelliklerini büyük oranda yitirdiği saptanmıştır. Bu sürecin ilk aşamasını, çiftliklerin ilk sahiplerinin vefatı sonrasında, çiftlik arazilerinin mülkiyeti miras yoluya varislere aktarılması ile başlamıştır. Bu kapsamda, çiftlik arazilerinin ve bu arazilerde bulunan yapılar paylaşılmıştır. Bu paylaşım, çiftliklerin özgün arazi bütünlükleri ve işletme tercihlerinin kaybı ile sonuçlanmıştır. Bu aşamadan itibaren, çiftlik arazileri genel olarak icar yoluyla işletilmeye başlanmıştır. Bu süreçte, Cebidelik, Halil Paşa ve Hacı Paşa Çiftlikleri'ne ait birçok yapının (başta konaklar olmak üzere) yakın çevrelerinde yürütülen tarımsal faaliyetler kapsamında gereksinim duyulan arazi ihtiyacını karşılamak üzere yıkılarak yok edilmiştir.

Bozulmanın 2. aşamasını ise, özellikle 1950'li yıllarda teknolojik değişimlerle birlikte gelişen ulaşım olanaklarının ve bu gelişim yarattığı mekansal açıdan baskı oluşturmaktadır. Çiftçiler kendi ürünlerini herhangi

bir aracıya ihtiyaç duymaksızın kent merkezinde kurulan pazarlarda kent halkına ulaştırma imkanı bulmuştur. Bu durum, çiftliklerin kent halkının gereksinim duyduğu temel besin maddelerinin temin edilmesi sürecindeki etkinliğini sonlandırmıştır. Yörede süregelen meşe palamutu üretimi, boya endüstrisinde kullanılan hammadde tercihlerindeki değişim nedeniyle zamanla azalmış ve günümüzde tümüyle sonlanmıştır. Bu durum, çiftliklerin yanı sıra, bağlamsal bir ilişki içerisinde oldukları palamut depolarının da özgün işlevini yitirmesine neden olmuştur.

Çanakkale kent sınırlarında özellikle 1960'lı yıllardan itibaren süregelen hızlı genişleme ise 3. aşamayı belirlemektedir. Bu süreçte, kentin çeperinde süregelen bu genişlemenin tanımlanması doğrultusunda yürütülen araştırmalar, süreci “kentsel yayılma” kavramı ışığında ele almaktadır. Bu kapsamda “kentsel yayılma”; “plansız, sistematik olmayan, kentin kırsal alanlara doğru büyüdüğü, düşük yoğunluklu, sıçramalı, tek tip arazi kullanımının baskın olduğu, merkezin olanaklarından yararlanamayan bir kentsel gelişme” türü olarak tanımlanmaktadır (Çavuş & Uysal, 2018). Bu süreçte süregelen kentsel genişleme ile birlikte, Demircioğlu ve Hacı Paşa Çiftliklerine ait araziler tümüyle yapılaşmaya maruz kalmış, kentin sınırı 2025 yılı itibarıyla Halil Paşa ve Cebidelik çiftlikleri sınırına dayanmıştır (Şekil 20).

Şekil 20. Çanakkale Kenti ile çiftliklerin 1962 (solda) ve 2025 (sağda) yıllarındaki mekansal ilişkisini ortaya koyan haritalar

Figure 20. Maps showing the spatial relationship between the city of Çanakkale and the farms in 1962 (left) and 2025 (right)

Kaynak/Source: (Çavuş, 2007)'den yararlanılarak düzenlenmiştir / This image has been prepared using information from Çavuş (2007).

Sonuç

Çalışma kapsamında ele alınan çiftlikler kuruldukları ve faaliyet gösterdikleri süreçte, kamu otoritesinin yöre üzerindeki stratejilerinin uygulanmasında kritik görevler üstlenmiş, kenti çevreleyen kırsal alandaki tarım arazilerinin kullanımı açısından belirleyici olmuş, kent yaşamının sürdürülebilirliğine besin ve ticari ürün tedariki ile doğrudan katkı sağlamıştır. Mekansal açıdan ise çiftlikler, yöreyi oluşturan kırsal ve kentsel alanlar bağlamında mekansal geçmiş, geleneksel doku ve tarihsel – kültürel peyzaj kimliğinin oluşumunda rol oynamış, kentsel ile kırsal kesim arasında bir köprü görevi üstlenmiştir.

Çalışma kapsamında ele alınan çiftlikler kuruldukları tarihten günümüze kadar olan süreçte; mülkiyet özelliğindeki, tarım, hayvancılık ve ulaşım alanındaki, iç ve dış ticaret alanındaki, toplumsal bağlamdaki (tarım toplumu kimliğinden uzaklaşılması) kentleşme ve buna bağlı olarak kent sınırlarındaki değişimler sonucunda “özgün bağlam özelliklerini yitirmiş” ve yok olmak üzere olan birer kalıntı niteliğinde günümüze ulaşmıştır. Bu durumun, yörenin tarihsel kimliği, kültürel peyzaj özellikleri ve geleneksel dokusu açısından geri dönüşü mümkün olmayan kayıplara neden olabileceği değerlendirilmektedir. Bu açıdan ele alındığında, çalışma kapsamında ele alınan tüm çiftliklerin güncel koruma yaklaşımı çerçevesinde ele alınarak sürdürülebilirliğinin sağlanması başlıca bir gereklilik olarak kabul edilmektedir.

Bu kapsamda çiftliklerin özgün ve güncel bağlamsal özelliklerini gözönüne alarak, varlıklarını tüm toplumsal kesimlere anımsatan, yörede oluşturulmuş olan kültürel rotalar (Troas Kültür Rotaları) kapsamında birer ziyaret ve deneyim odağı şeklinde planlanması önerilmektedir. Bu yöndeki çalışmaların, Dünya Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS) tüzükleri ve ilgili yasal çerçeveye uygunluk içerisinde oluşturulmuş mekansal düzenlemeler içeren, geleneksel üretim ve kültürel peyzaj kavramları arasındaki ilişkiyi toplumun farklı kesimlerine aktaran, Birleşmiş Milletler Dünya Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)'nın güncel stratejileri ve uygulamaları ile toplumu ilişkilendiren bir planlama yaklaşımı çerçevesinde yürütülmesinin sürecin etkinliğine olumlu yönde katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Ek Bilgiler ve Beyanlar

Teşekkür: Çalışma kapsamında katkılarını esirgemeyen, Zeynep Künelgin Akbaş ve eşi Hacı Akbaş'a teşekkür ederim.

Çıkar Çatışması Beyanı: Yazar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Telif Hakkı: 2025 Salcan

Bu çalışma Creative Commons CC-BY 4.0 Uluslararası Lisansı kapsamında lisanslanmıştır.

Kaynaklar

- Alagöz M., & Güner D. (2022). Mimari bağlam olgusunun mimarlık öğretilerine dönüşümü, *Modular*, 5 (2), 135-154.
- Anonim. (2025). Bağlam kelime anlamı. erişim tarihi: 06.08.2025, <https://sozluk.gov.tr/>.
- Anonim. (2025). Context kelime anlamı. erişim tarihi: 10.12.2025, <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com>.
- Anonim. (2025). Belediye tarihi. Erişim tarihi: 03.11.2025, <https://www.canakkale.bel.tr/tr/sayfa/1124-belediye-tarihi>.
- Anonim. (2025). Atlas de l'Empire Ottoman par J.J. Hellert - Planche XXXVIII. erişim tarihi: 03.11.2025, https://www.davidrumsey.com/luna/servlet/view/all?collection_chat_message=dardanelles.
- Anonim. (2025). İcar kelime anlamı, erişim tarihi: 06.08.2025, <https://sozluk.gov.tr/>.
- Anonim. (2025). Süleyman Sami Kepenek, erişim tarihi: 10.12.2025, <https://www.istanbul.gov.tr/kaynak>.
- Architects Design Partnership. (2007), Education and Contextualism, Black Dog Publishing, London, England, 192.
- Bielefeld B., & El Khouli, S. (2010), Adım Adım Tasarım Fikirleri. Yem Yayınları, İstanbul, 85.
- Caragonne, A. (1995), The Texas Rangers, The MIT Press, Cambridge, England, 125.
- Çanakkale Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi, 2025.
- Çavuş, Canan Z. (2007), Çanakkale'de kentsel gelişimin uzaktan algılama ve gps ölçümleri ile izlenmesi, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Coğrafya Dergisi*, 15, 44-48.
- Çavuş, Z., & Uysal, A. (2018). Çanakkale'de kentsel gelişme, yayılma ve kırsal alanlarla etkileşim. *Planlama*, 105-117.
- Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı (2012). Anadolu'da Kırsal Mimarlık, Çekül Vakfı Yayınları, İstanbul, Türkiye, 27.
- Emine Aygül ile yapılan 10.11.2025 tarihli görüşme notları.
- Dr. Mimar Erdem SALCAN Arşivi, 2025
- Eren, R. (1994), Çanakkale Dili'nin Tarih İçindeki Gelişimi ve Folklor İncelemeleri, İstanbul Ofset, Çanakkale, Türkiye, 340.
- Esenkaya, A. (2016). Çanakkale cephesinde karargahlar, *ÇOMÜ Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (2), 47-80.
- Gümüş, İ. (2019). Bağlamsalcılık kavramının meydan tasarım yarışmaları üzerinden irdelenmesi: 2000 sonrası Bursa örnekleri, *Modular*, 2 (1), 57 – 69.
- Hasol, D. (2002). Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, Yem Yayınevi, İstanbul, Türkiye, 551.
- Isenstadt, S. (2005). Contested Contexts, Site Matters: Design Concepts, 157-179. In: Histories, and Strategies, (Ed. C. Burns). International Book Chapter, Newyork, USA, pp. 158.
- Johnson, P.A. (1994). Context and Contextualism, 285 – 287, The Theory of Architecture: Concepts, Themes and Practices. John Wiley Sons, Newyork, USA, pp. 326.
- Koçyiğit, R.G. (2022). Mimarlıkta çoklu bağlamsallıklar sorunsalı, *Journal of Architectural Sciences and Applications*, 7 (2), 763-780.
- Orhan, M. (2023). 19. Yüzyılda Osmanlı Çiftlikleri (Selanik Örneği). (Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, Türkiye, 276.
- Sami, Ş. (2021). Kamus-ı Türkî, Alfa Yayınları, İstanbul, Türkiye, pp. 1264.
- Süleyman Saim Kepenek'in torunu Zeynep Künelgin Akbaş ile yapılan 3.11.2025 tarihli görüşme notları
- Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi, 2025.
- Theunissen, K. (2010). Flows from early modernism into the interior streets of Venturi, Rauch and Scott Brown, *Theory*, 14 (1), 53 – 62.
- Tigges, F. & Janson, A. (2014). Fundamental Concepts of Architecture: The Vocabulary of Spatial Situations, Birkhauser,

- Basel, Switzerland, pp. 396.
- Tschumi, B. (2005), *Event-Cities 3: Concept vs. Context vs. Content*, MIT Press, London, Great Britain, pp. 637.
- Tümertekin, H. (1999). Sıfırdan başlamak, 23-23. Mimarlar Derneği 1927 Anytime: Konferans Bildirileri, Kitap Matbaacılık, Ankara, Türkiye, 53.
- Özbek Köyü Muhtarlığı ile yapılan 10.05.2022 tarihli görüşme notları
- Öztürk E., & Erduran N.F. (2016). Tarihi kültürel peyzaj tasarımı: Çanakkale müstahkem mevki örneği, *ÇOMÜ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 4 (1), 61-67.
- Uysal, A.O. (2008). Çanakkale merkeze bağlı köylerde türk eserlerinin durumu. 675-692. Çanakkale Merkez Değerleri Sempozyumu, 25-26 Ağustos 2008, Çanakkale, Türkiye, p. 960.
- Uysal, A.O. (2014). Çanakkale’de bazı geç dönem osmanlı hamamları, *Turkish Studies*, 9 (10), 1083-1114.
- Yıldırım, M., & Öztürk, Sayılır, B. Ş., (2015), Çanakkale Deniz Müzesi Komutanlığı Resim Kataloğu, Deniz Basımevi Müdürlüğü, İstanbul, pp. 140.
- Zeynep Künelgin Akbaş ile 3.11.2025 tarihinde yapılan bireysel görüşme notları.
- 1858 tarihli arazi kanunnamesi
- 3194 sayılı imar kanunu, 1985